

"Gizli ve küçük nimetleri insanlara göstermek ve insanları onların vücuduna ikaz etmek, daha lââyık ve daha lâızımdır. Bu itibarla, şu meselemizde tedellî değil, terakki vardır." İzah eder misiniz?

"Ve keza, büyükten beklenen menfaat küçüğe mütevakıf ise, o küçük, büyük sırasına geçer; o büyük dahi küçük hükmünde kalır; kilit ile anahtar, lisan ile ruh gibi."

"Ve keza, bu makam, nimetlerin tadadı veya nimetlerle imtihan makamı değildir. Ancak, insanları, gizli ve küçük nimetlere tenbih ve ikaz etmek makamıdır. Evvelki makamlardaki '**tedelli**' şu tenbih makamında '**terakki**' sayılır. Çünkü, gizli ve küçük nimetleri insanlara göstermek ve insanları onların vücuduna ikaz etmek, daha layık ve daha lazımdır. Bu itibarla, şu meselemizde **tedelli** değil, **terakki** vardır."(1)

Tedelli sanatı: Muhatabın söyleneni anlayabilmesi için, onun seviyesine inme mânâsında olup, belagat ilminde bir sanat türüdür.

Burada, yukarıdan aşağıya, büyükten küçüğe gitmek ve manaları o şekilde sıralamak, belki anlatmak ve anlamak açısından bir seviye inmesidir. Ama belagat açısından makbul değildir. Çünkü, **belagatın en mühim tarafı, az sözle çok şey anlatmaktır. Tedelli ise**, az bir şeyi, çok sözle ifade etmek olduğundan makbul sayılmamıştır.

Önce küçükler zikredilir, sonra büyüğe doğru gidilir; makbul olan da budur. Protokolde de önce alt makamdakiler, en sonunda en üst makam sahipleri konuşmaya çıkarlar. Bu yüzden "**Kur'an'da, bu şekil belagata uygun olmayan bir yöntemin kullanılması neye binaendir?**" diye soruluyor ve ona bir cevap veriliyor.

Burada maksat büyükten küçüğe nimetleri sıralamak ve saymak değil, gizli kalmış, unutulmuş nimetleri hatırlatmak için bir ikazdır, bir tembihtir; **tedelli**, yani yukarıdan aşağıya inmek değildir. Görünmeyen nimetleri göstermek açısından terakki var, denilerek ifade edilmiştir.

Bazen küçük gibi görünen nimetler, büyük nimetleri tamamladıklarından, büyükten daha büyük olabilirler. Bu yüzden küçük nimetlere işaret eden **Rahim** isminin,

---

Rahman isminden sonra zikredilmesi, bayağı ve sıradan olan yukarıdan aşağıya doğru sıralama değil, gizli kalmış veya unutulmuş olan tamamlayıcı nimetlere işaret eden bir anahtar ifadedir.

(1) bk. [İşarat'ül İ'caz, Fatıha Suresi Tefsiri.](#)